

שבת וימי המעשה

הרב יעקב פילבר

ריה"ל בספרו 'כוזרי' כותב¹:

"ופרי השבוע הוא יום השבת, מפני שהוא מעומד להידבק בעניין האלוקי, ועבודתו בשמחה ולא הכניעה... ואז ירצה הגוף בשבת את אשר חסר לו מששת הימים, ויהיה נכון לעתיד, וכן הנפש תזכור מה שחסרה עם טרדת הגוף, וכאילו היא ביום ההוא מתרפאה מחולי שקדם ומתעתדת למה שידחה ממנה החולי בעתיד".

על הקשר וההשפעה של השבת על ימי המעשה כתב גם הראי"ה קוק בהסבירו את הגמרא במסכת שבת²:

"אמר רב הונא: היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה. במאי קמיפלגי? מר סבר כברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון".

המקום והזמן הם שני דברים שאין האדם יכול שלא להימצא בהם כל ימיו. והנה לפי מראה עיניים אין המקום והזמן דומים זה לזה. בעוד השטח אינו מישור אחיד אלא יש בו מעלות ומורדות, הרים בולטים, מישור ושקעים, הרי הזמן הוא אחיד, כל יום דומה לחבירו, בכל יום אותה זריחה ואותה שקיעה, ולולא ימי השבוע ותאריכי השבוע והחודש, אין אנו יכולים להבחין בשום הבדל בין יום אחד לאחר. אבל כאשר אנו מסתכלים על הזמן במבט של התורה אנו מוצאים הבדל בין ימי החול לימי השבתות והמועדים, הנובע מההבדל שבין קודש לחול. הקודש והחול כל אחד מהם אינו עומד בעצמו, הם מקושרים זה בזה, ובלי הקודש אין לחול כל ערך כשהוא לעצמו, כי הקודש הוא המרומם את חיי החול המעשיים ונותן להם את משמעותם. ועם זאת יש לחיי החול חשיבות כשהם לעצמם, מפני שהם המגלים בעולם את אור הקודש המתנוצץ בהם. גם אם במציאות התחתונה שלנו נראים הקודש והחול כשני ערכים נפרדים, הרי בהוויה פועלים הקודש והחול בתיאום. תחילה החול מתהווה, הוא מכשיר את מעמדיו ומכין את הצעותיו, ובבוא עתו בא הקודש ומאיר עליו את אורו. לכן ההוויה בטוחה שתגיע לשלימותה, והבטחון הזה הוא המבטיח לאדם שחיי החול שלו יתקשרו בסוף עם הקודש. אבל הקשר של החול עם הקודש מובטח רק כל עוד היחיד מקושר עם הכלל.

1. כוזרי מאמר ג, ה. 2. שבת סט, ב.

רק אז ההוויה בהתגלותה הרוחנית ובטבע נשמתה מובילה את היחיד המקושר עמה ומוודאת שלא ייעצר באמצע הדרך וישקע בחיי החול.

מה שאין כן אם היחיד מנותק מהמסגרת הכללית, וקשיי החיים אילצו אותו להתרחק מהחברה להיות בדרך או במדבר. ובהיותו עם עצמו עומדות לפניו שתי אפשרויות איך לכלכל את צעדיו. אפשרות אחת קשורה לסגולה הגנוזה בנשמת היחיד מעצם קישורה עם הכלל, והיא המבטיחה לכל יחיד את המשך דרכו בחיים. לפי אפשרות זו צריך היחיד לקחת את דרכה של הבריאה מראשיתה, שהתחילה בששת ימי המעשה, ורק אחר כך בא הקודש ביום השבת. וזו דעתו של רב הונא³: "אמר רב הונא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד" – הוא סובר כבריאתו של עולם, שהקדים החול ורק אחרי שימי המעשה הכינו לקודש את מכשיריו, האירה האורה הרוחנית של קדושת השבת.

אבל לפי האפשרות השנייה אם ירצה היחיד להבטיח את הקודש בחייו שלא מצד ההשפעה הסגולית הגנוזה בהוויה, אלא ינסה לבסס אותו על פי החיים המעשיים של האדם, הוא עלול לשקוע בחיי החולין עד אשר אור הקודש יתכסה לגמרי מעיניו. יחיד זה שאין לו קבוצה תומכת דומה במצבו לאדם הראשון, שנברא ביום שישי סמוך לשבת, ואת השבוע הראשון של חייו החל בשבת, שלאחריה באו ששת ימי המעשה. כך גם היחיד שלנו צריך להתחיל את מהלכו דווקא בקודש, "חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה"⁴, למלא תחילה את עולמו באור הקודש, שישמש בסיס ותשתית לחיי החול הממשמשים ובאים, ואז גם החול שיבוא אחריו יהיה מלא כבוד והדר, בלי לרדת לעומקי מחשכים שהחול המשולל מהקודש עלול לטבוע בהם.

שתי סיבות מביאות את האדם לידי ניתוק מהמסגרת החברתית הכללית, והן עלולות למנוע ממנו את ההתעלות המובטחת ליחיד מהכלל. האחת – קשיי החיים המאלצים את האדם להתרחק מהכלל ולהיות מבודד בדרך שאין הרבים הולכים בה. והשנייה – האדם בוחר מרצונו מטרה של פרישות נשגבה, כאדם הפורש למדבר לחיות חיים של התבודדות. האדם רוצה להשתחרר מהחשבונות הרבים של בני האדם יושבי העולם התרבותי, שלדעתו מעכבים את חיי הקודש שלו להאיר בגלוי.

אבל הכוונה הנעלה שבפרישתו אינה מבטיחה ליחיד שיזכה במהלך חייו לבטחון שיש ליחיד בהתקשרותו אל הקודש של הכלל, אפילו בהיותו שרוי בתוך חיי החברה הסואנים המלאים כל כך עמל נפשי. חיי הקודש בטוחים יותר בחיי הכלל, והם מכשירים בלא כל ספק את החול ומביאים את היחיד בדרך סלולה מן החול אל הקודש. אצלו באים ששת ימי המעשה לפני השבת. אולם כאשר היחיד סולל לעצמו דרך חיים,

3. שם. 4. שם.

ובבדידותו מתלבט באיזה מהלך לבחור כדי להבטיח שגם חיי החול שלו יתקדשו, האם עליו להקדים את החול לקודש או להקדים את הקודש לחול? על הספק הזה נחלקו רב הונא ורבי יוחנן בברייתא.

השבת מקיימת בשפעה את כל ימות השבוע

והנה תוקף קדושת השבת נודע בשערים. בדברי זוה"ק (יתרו פ"ח) וז"ל ר' יצחק אמר כתיב ויברך אלוקים את יום שביעי וכו' אלא הכי תאנא כל ברכאין דעילא ותתא ביומא שביעא' תליין. ותאנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעתאה משום דההוא יומא מתברכין מניה כל שיתא יומין עילאין וכל חד וחד יהיב מזוני לתתא כל חד ביומיה מההוא ברכה דמתברכין ביומא שביעאה וכו'. וזה "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וינח ביום השביעי", (עד כאן). פירוש - שהניח הברכה של ששת ימי המעשה ביום השביעי להיות מתברכין מניה כל הששת ימים. כי הוא המחיה והמקיים את כל העולמות. כי בריאת העולם היה בששת ימי הבניין הנקראים אצלנו ששת ימי המעשה. והברכה והקיום שלהם ניתן ביום השבת להיות מתקיים העולם על ידו ובכל שבת חוזר חלילה לינתן בו קיום של כל הששת ימים להחיות ולברך עולמים באור הקדושה אשר מאיר בו והוא הדמיון, ההשגחה, הכלליות, השופע תמיד בשביל קיום העולמות. אשר בלא ההשגחה לא היה העולם יכול להתקיים אפילו רגע. וזה הוא הדבר אשר דברנו בו עד הנה. שאור קדושת השבת נותן על מגן בלי שום אתערותא דידן אך מופיע עליו מאור פני מלך חיים להחיות את עולמו על ידו.

ר' חיים מטשערנוויץ "סידורו של שבת" ש"א ב, ז

השבת היא הקשר בין מציאות העולם הזה לעולם הבא

קדושת השבת יש שניים בכוחה: האחד מה שהיא מקדשת ומעלה את ישראל בקדושתה העליונה ומרוממת אותם בעצם קדושת היום למעלה מכל ענייני חול ומדבקתם בכבוד עליון וקדושה עליונה. חוץ מזה, היא ממשכת ג"כ את כוח כל ימי המעשה עם כל חילונותם ושפלותם, שע"י שהם נזכרים בקדושת השבת הנם מתרוממים. ובאין הכרה מוחשית, הנפש הישראלית מרוממת עצמה אפילו בימי החול מפני זכר של יום השבת, ובזה אין דברי החול שפלים כ"כ כמו שהם נראים בחיצוניות שלהם, כ"א הם הולכים ומתעלים בקדושת השבת. ואע"פ שרוב הזמן הנם עסוקים בעבודת החול, מ"מ כ"כ הקדושה קרובה היא אל לבם, עד שהתכלית העליונה שבהיים מונחת עמוק בתוך הלב שהיא נעוצה דווקא בהקדושה.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק עין איה שבת א' פרק שני אות רעח